

Josef Gočár

Architekt **Josef Gočár** patří k nejnadanějším a nejproduktivnějším architektům první poloviny 20. století, jeho dílo zabírá období od kubismu až po konstruktivismus a funkcionalismus a představuje desítky realizovaných projektů od Paříže až po Užhorod, a řadu dalších neprovedených návrhů. Významná je i jeho činnost v oblasti urbanismu.

Narodil se 13. března 1880 v Semíně u Přelouče. Od roku 1892 studoval na reálce v Pardubicích, kde se už projevilo jeho talent a od roku 1903 na Umělecko-průmyslové škole v Praze u Jana Kotěry, který se všiml jeho nadání a zaměstnal ho ve svém ateliéru. Na cestách po Evropě, poznal Belgie - kolébku architektonické secese, a dále Anglii, Holandsko a Německo.

Aktivně se zúčastňoval spolkového uměleckého života pražských architektů i výtvarných umělců, v roce 1911 založil spolu s P. Janákem Skupinu výtvarných umělců a v následujícím roce Pražské umělecké dílny. Byl i aktivním členem a později předsedou pražského Mánesa. Po Kotěrově smrti v roce 1924 byl jmenován profesorem na Akademii výtvarných umění v Praze, v letech 1928 – 1932 zastával funkci rektora této školy. V roce 1925 získal za návrh čs. pavilónu v Paříži Velkou cenu a v následujícím roce řád francouzské Čestné legie. Byl členem České akademie věd a umění a dopisujícím členem RIBA v Londýně. Zúčastnil se řady architektonických soutěží, mnohé z nich nejen vyhrál, ale své návrhy též realizoval.

Rozsáhlá je i jeho publikační činnost jak v tuzemských, tak i v zahraničních časopisech. Zemřel 10.9.1945 v Jičíně a je pochován na vyšehradském Slavíně.

Ranné období jeho činnosti lze sledovat od roku 1908, kdy se osamostatnil a již v letech 1909-1910 realizoval první větší projekty na př. areál **Winternitzových automatických mlýnů** v Pardubicích na pravém břehu řeky Chrudimky. Při pohledu z protější strany řeky působí tato monumentální stavba jako romantický hrad a dodnes tvoří zdejší významnou dominantu.

Budova Automatických mlýnů v Pardubicích

Z roku 1910 je rovněž železobetonová stavba vodojemu a budova jezdeckých kasáren v Bohdanči. Architektura kasáren byla poškozena nechtivými zásahy v letech 1968 - 1991, kdy objekt používala Sovětská armáda. Dnes objekt slouží po rekonstrukci jako obytný dům. Zúčastnil se také soutěže na dostavbu Staroměstské radnice, ale jeho velmi odvážný projekt jakési krystalické stupňovité věže ovládající svou velikostí centrum metropole neuspěl.

Ještě před vypuknutím 1. světové války vytvořil nejvýznamnější díla své **kubistické** epochy a sice **Dům u Černé Matky Boží v Praze** a **Lázeňský dům – Gočárovův pavilon v Lázních Bohdaneč**. Typickými prvky českého kubismu, hnutí, které se zrodilo v Praze okolo roku 1910, kdy skupina mladých avantgardních architektů a umělců aplikovala převratné kubistické principy malířů Picassa a Braqua v architektuře a užitém umění jsou ostré hrany, průniky ploch a krystalické struktury.

Dům U Černé Matky Boží v Praze, Celetné ulici s arkýřově zalomenými okny velmi dobře zapadl do svého historického prostředí, hlavně díky mansardové barokní střeše. Pozoruhodné bylo kubistické kování balkonů a vstupních dveří a zejména krásný kubistický interiér kavárny a parteru s Gočárovým nábytkem a lustry, později nesmyslně zničený. V současné době využívá objekt České museum výtvarných umění, část expozic je věnována českému kubismu období 1911 až 1919.

Dům u Černé Matky Boží

Gočárův pavilon v lázních v Bohdanči byl otevřen v květnu 1913. Přízemí s předsunutou krytou kolonádou je určeno k umístění všech zařízení potřebných k léčení rašelinou - kabiny s vanami pro slatinné koupele, odpočívadla, čekárny, místnosti pro masáže. Kolonáda s arkýřovými výstupky ústí do vestibulu a dnes navazuje na další lázeňské budovy. K zásadní změně došlo v roce 1926, kdy bylo pavilonu přistaveno druhé patro a získány další ubytovací prostory, zároveň však došlo k narušení původní kubistické architektury. Pavilon dodnes slouží původnímu účelu v Léčebných lázních.

Lázeňský pavilon v Bohdanči

Období kubismu bylo brzy nahrazeno novým módním stylem **art déco**, který hlavně jeho zásluhou dostal u nás podobu tzv. **národního dekorativismu**. Dynamické prolamování průčelí a krystalické tvary charakteristické pro kubismus jsou nahrazeny barevnými folklórními geometrickými obrazci, které pokrývají fasády i interiéry.

Z tohoto období tzv. **rondokubizmu** pochází jeho další významné stavba - budova **Legiobanky** v Praze Na Poříčí realizovaná v letech 1921-1923. Budova je pojatá jako pětiosá s reliéfem přes celou šířku překladu a parapetu, který je podepřen na obou koncích i nad vstupem plastikami Jana Štursy. Další čtyři patra mají půlkruhové masivní polosloupky přerušené plastickou dekorací. Nad kubisticky zalomenými okny použil Gočár nadokenní oblouky.

Legiobanka v rondokubistickém slohu

Významnou roli v Gočárově tvorbě hraje také **urbanismus**. Jeho zásadním dílem je moderní centrum Hradce Králové, kde na počátku dvacátých let postupně zpracoval územní plán města, vytvořil regulační plán nábřeží, výstavbu v Labské kotlině, školní bloky a střed města (dnešní Ulrichovo náměstí). Plány výstavby zahrnovaly rovněž systém vnějšího dopravního okruhu s radiálami směřujícími do centra města, mezi nimiž se střídají obytné čtvrti s plochami zeleně. Bez velkorysé podpory starosty Ulricha by Gočár nemohl plně nerozvinout své urbanistické schopnosti a bez Gočára by nebyl moderní Hradec Králové, který je dodnes městem vynikajícím svými kvalitami urbanistického konceptu i architektonického detailu.

Když ve světě moderní architektury nastoupil **konstruktivismus** (zdůrazňoval technickou dokonalost, krásu hmoty a účelnost stavby) a **funkcionalismus** (forma vždy vyplývá z funkce, skutečnou krásu najdeme ve funkčnosti budovy, nikoli v ozdobách), opustil Gočár v polovině 20. let dekorativismus a jeho další projekty již jsou těmito novými směry ovlivněny. Postupně tak byly v Hradci Králové realizovány stavby **Koželužské školy** (1923 - 1924), budova **Agrobanky** (1922 - 1923), úprava průčelí starších domů dnešního Masarykova náměstí s instalací sochy T. G. Masaryka (1926 - 1927), budova **Rašínova státního gymnázia** se sochou "Vítěze" od J. Štursy před vchodem (1923 - 1926).

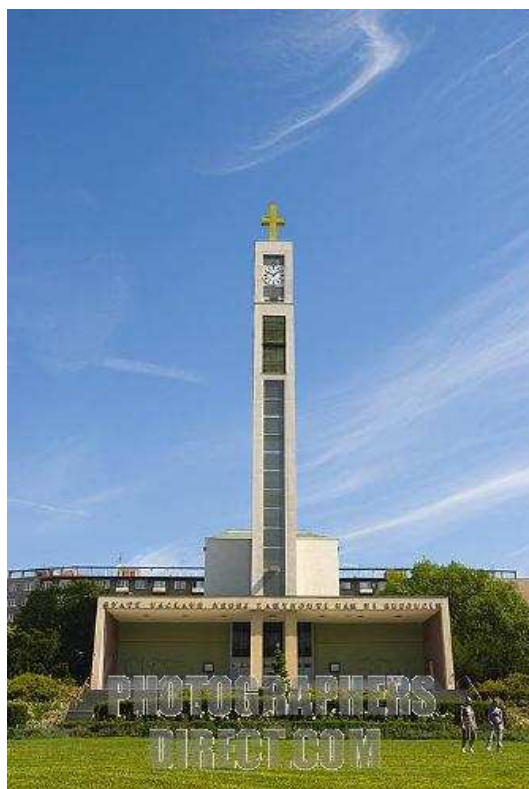

Gymnasium v Hradci Králové

Následovala stavba **Obecné a měšťanské školy** (1925 – 1927), která navazuje na budovu gymnázia a stavba mateřské školy (1926 – 1928) umístěné mezi obecnou a měšťanskou školou. Zajímavou stavbou je i **Ambrožův sbor církve československé** (1925 - 1928). Do období konstruktivismu patří zejména železobetonová budova s výplňovým zdivem, v průčelí přízemí obložená šluknovským syenitem, postavená pro **Ředitelství státních drah** (1927-32) a budova **Okresního a finančního úřadu** (1931-36).

Další významné práce patří do období **funkcionalismu**, zvláště jeho největší práci pro Pardubice – projekt **Grandhotelu a Okresního domu** (1927-31), který představuje multifunkční, čtyřpatrový objekt zabírající velkou plochu západní strany dnešního náměstí Republiky. Část fasády byla obložena modrošedými skleněnými destičkami – opaxity. Počátkem 90. let přestal tento komplex sloužit svým účelům, stavba několik let chátrala a v roce 1999 byla po rozsáhlé rekonstrukci přeměněna v obchodně-administrativní centrum Pardubic.

Jednou z nejpozoruhodnějších funkcionalistických staveb je i **kostel sv. Václava** v Praze -Vršovicích postavený v letech 1927-1928.

Architekta **Josefa Gočára** můžeme tedy pro jeho dílo a myšlenky, které přenesl na své žáky a následovníky považovat za jednu z nejvýznamnějších osobností české architektury první poloviny 20. století. Jeho dílo je veskrze původní, nepodléhá vlivu historismu předcházejícího století ani funkcionalistickému racionalismu. Je výtvarně citlivé a funkčně dokonalé. První část jeho tvorby lze zařadit k dynamickému českému kubismu, resp. rondokubismu, plastiky na těchto budovách jsou pracemi našich nejlepších sochařů. Druhá část jeho tvorby je osobitým projevem moderny - výtvarně pojatého funkcionalismu. Většinu svých prací realizoval v Praze a v Hradci Králové, který se stal jeho zásluhou vedle Zlína vzorem moderního města. Jeho rozsáhlá a mnohotvárná činnost - od urbanismu a projektování budov, přes výstavnickou tvorbu až k návrhům nábytku a pomníků - prokazuje jeho všestranné výtvarné nadání.

Ing. Jiří Valenta